

**МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

**ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ  
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ**

**Кафедра психології**

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**ЗП 4. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ  
ДОСЛІДЖЕНЬ**

*для споріднених та неспоріднених спеціальностей*

**ПІДГОТОВКИ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ**  
денної та заочної форми навчання

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 05 «СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ»  
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 053 «ПСИХОЛОГІЯ»

**Київ 2020**

Програма нормативної навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» для підготовки докторів філософії спеціальності 053 «Психологія».

Розробник програми доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри психології **Ткалич М.Г.**

***Рецензент:***

*Дорожкін В.Р.*, доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри психології Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України

Затверджено на засіданні кафедри *психології*.

Протокол № 3 від 08 жовтня 2020 р.

Схвалено Вченою радою Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України.

Протокол № 8 (160) від 29.10.2020 р.

© Ткалич М.Г., 2020

© Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України (ІПК ДСЗУ), 2020

## ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» складена відповідно вимог освітньої складової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності «Психологія».

Структура курсу передбачає детальне вивчення основних понять та категорій психології пов'язаних з сучасними методами та прийомами психологічного дослідження, структуру, етапи та методи дослідження в психології, представлення наукових результатів у публікаціях та кваліфікаційних роботах.

**Предметом вивчення** навчальної дисципліни є методи організації та проведення наукового психологічного дослідження.

**Міждисциплінарні зв'язки.** Дисципліна «Методологія та організація наукових досліджень» відповідно до структурно-логічної схеми дисциплін, передбачених навчальним планом підготовки доктора філософії, викладається після вивчення дисциплін «Теоретико-методологічні проблеми психології», «Теоретико-методологічні засади психології особистості у сучасному вимірі», «Психологічний розвиток особистості», «Наукові школи в психології» та передуює вивченню таких дисциплін, як: «Математичні методи та моделювання у психології», «Методика викладання психологічних дисциплін».

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Структура та напрямки дослідження в психології.
2. Технологія наукового дослідження.

# 1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:

## 1.1. Мета вивчення дисципліни:

- ознайомлення студентів з основними методологічними проблемами та принципами сучасної психології;
- засвоєння системного підходу до вирішення теоретичних та практичних проблем.

## 1.2. Завдання вивчення курсу:

- оволодіння основними поняттями та категоріями сучасної психології;
- сформувати вміння орієнтуватись у напрямках наукових досліджень у психології;
- сформувати вміння самостійно формулювати тематику власного дослідження, здійснювати його підготовку та проведення.

1.3. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі набувають таких *компетентностей*:

### Загальні вміння (компетентності):

#### *Інструментальні компетентності:*

- здатність до аналізу концептуальних засад гендерного підходу до здійснення теоретико-експериментальних досліджень в психології;
- здатність до організації і планування теоретичних, емпіричних та експериментальних досліджень з позицій гендерного підходу в психології;
- знання і уміння оперувати гендерним змістом психологічних категорій та при аналізі результатів досліджень;
- володіння навичками для вибудовування гендерно-орієнтованої методології дослідження (визначення проблемної області, предмету, об'єкту і т.д.);
- володіння навичками для обґрунтування методів дослідження, пов'язуючи теоретико-методологічні основи роботи з методикою емпіричного дослідження;
- знання другої мови при оволодінні іншомовними джерелами;
- знання методів математичної обробки даних у психологічних дослідженнях (пакет статистичної обробки даних у соціальних науках SPSS);
- елементарні комп'ютерні навички (використання мережі Інтернет для опанування рекомендованих електронних джерел, робота у Microsoft Office PowerPoint при підготовці доповіді з презентацією);
- вміння оформити результати психологічного дослідження у наукову публікацію.

#### *Міжособистісні компетентності:*

- вміння донести до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід у сфері професійної діяльності;

- мати сформовану систему практичних вмінь та навичок ефективного здійснення діяльності дослідника, викладання психологічних дисциплін;
- мати навички спілкування в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю, уміти слухати та сприймати думки інших;
- уміння працювати у команді;
- здатність до критики та самокритики під час дискусії;
- навички та уміння формування міжособових стосунків у колективі при обстоюванні власної позиції під час дискусії;
- розуміти етичні зобов'язання при опонуванні до виступів доповідачів;
- уміння критично оцінювати явища, ситуації, діяльність осіб, спираючись на отриманні знання.

### ***Системні компетентності:***

- здатність застосовувати знання на практиці;
- здатність до навчання;
- критично мислити і генерувати креативні ідеї та вирішувати важливі проблеми на інноваційній основі.
- здатність працювати самостійно при опрацюванні джерел, підготовці доповіді з презентацією, підготовці альтернативних підходів до висвітлення теми дискусії;
- турбота про якість доповіді та презентації;
- бажання досягти успіху при обговоренні тем доповідей з презентацією;
- здатність адаптуватися до нових ситуацій у професійній діяльності;
- уміння реалізовувати наукові проекти в відповідній сфері діяльності психолога.

### **Спеціальні (фахові) вміння (компетентності)**

- використовувати принципи та методи проведення гендерного підходу в організації та проведенні теоретико-експериментальних досліджень;
- вміти співвідносити поняття: науковий підхід, методологію гендерного підходу, дослідницький метод, конкретну методіку;
- застосовувати методологічні принципи сучасної гендерної психології для побудови наукового дослідження;
- вміти аналізувати дослідницькі традиції та нові теоретико-методологічні напрями в психології;
- володіти навичками для вибудовування методології дослідження (визначати проблемну область, предмет, об'єкт та ін.);
- володіти навичками для обґрунтування методів дослідження, пов'язуючи теоретико-методологічні основи роботи з методикою емпіричного та експериментального дослідження.
- знати наукові школи, їх принципи, погляди окремих науковців на гендерні проблеми в психологічній науці та практиці;

- вміти застосовувати методологію наукового пізнання; загальнонаукові методи системного, функціонального і статистичного аналізу в дослідженнях фахового спрямування;
- вміти здійснювати пошук, аналіз та інтерпритацію інформаційних джерел, постійне підвищення фахової компетентності;
- визначати можливості для побудови наукового психологічного дослідження, володіти навичками відбору методів математичної обробки емпіричних даних;
- створювати та пояснювати нові психологічні знання шляхом проведення дослідження, розширювати передові гендерно-орієнтовані напрями у психологічному знанні, готувати та розміщувати наукові публікації;
- демонструвати систематичне сприйняття та розуміння корпусу знань, які містяться в науковій та прикладній психології та є складовою професійної психологічної практики.

**1.3.** Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати:**

- Принципи та структуру наукового дослідження в психології
- Основні парадигмальні підходи до наукових досліджень
- Принципів та методи проведення власного емпіричного дослідження,
- Категоріальний апарат психологічної науки
- Технології діяльності психолога в процесі науково-творчої діяльності;
- Особливості та розвиток психічних процесів та функцій в ході побудови наукової роботи

**Вміти:**

- Застосовувати принципи наукового психологічного дослідження у власних наукових розробках
- Встановлювати мету та засоби роботи психолога у науковому дослідженні;
- Визначати завдання дослідження, формулювати гіпотези;
- Самостійно сформулювати об'єкт, предмет та мету дослідження,
- Застосовувати математичні методи обробки даних, якісні (описові) методи інтерпретації результатів дослідження
- Належним чином оформити роботу, написати науковий текст.

**На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин /3 кредити ЄКТС.**

## **2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

### **Змістовий модуль I. Структура та напрямки дослідження в психології.**

#### **Тема 1. Природнича та гуманітарна парадигма в науці.**

Поняття про парадигму у науці. Номотетичний та ідеографічний підходи у психології. Методи пояснювальної психології: спостереження, експеримент, тести, аналіз продуктів діяльності, опитування. Методи описової психології: інтроспекція, самозвіт, включене спостереження, діалог. Методи практичної психології: психотерапія, консультування, тренінг, корекція. Закони психології та їх методологічна функція. Сучасні методи системного аналізу.

#### **Тема 2. Категоріальний аналіз “інваріантного” ядра психологічної науки.**

Поняття про категорії науки. Процес і закономірності формування категоріального ладу. Система психологічних категорій. Категорія образу в психології. Фактори формування образу. Категорія “дія”. Поведінка як адаптивна дія. Внутрішній план дії. Категорія “мотиву”. Проблеми мотивації діяльності.

#### **Тема 3. Основні проблеми психології.**

Основні теоретико-методологічні проблеми психологічної науки. Проблема співвідношення біологічного і соціального у розвитку особистості. Проблеми діяльності в психології. Психологічні аспекти дослідження індивідуальної діяльності. Проблема індивідуальної та спільної діяльності. Проблема спілкування. Функції і структура спілкування. Проблема особистості в психології. Теорії особистості. Спрямованість особистості.

### **Змістовний модуль 2. Технологія наукового дослідження**

#### **Тема 4. Планування психологічного дослідження.**

Поняття про наукове дослідження, його структуру та етапи проведення. Види наукових досліджень. Наукова новизна та практична значущість. Об’єкт та предмет. Пояснювальний принцип та гіпотеза. Створення моделі досліджуваного явища. Мета та завдання. Від методу до гіпотези. Відповідність методів та методології дослідження. Методологічні рівні: метод і методика дослідження.

#### **Тема 5. Проведення психологічного дослідження. Обробка та аналіз результатів.**

План теоретико-експериментального дослідження у психології. Формування вибірки дослідження. Складання плану дослідження. Види експериментальних планів у психологічних досліджень. Кореляційні плани, факторні плани, експеримент і квазіексперимент у психології. Робота в експериментальній взаємодії. Математичні методи обробки даних у психологічному дослідженні.

Принципи аналізу та обробки даних дослідження. Інтерпретаційні та описові методи.

### **Тема 6. Оформлення наукових робіт**

Поняття про науковий текст та стиль. Академічне письмо. Види кваліфікаційних робіт та наукових текстів. Дипломна робота. Структура дипломної роботи. Тези доповідей на наукових конференціях: вимоги. Вимоги до написання наукових статей. Дисертаційне дослідження. Автореферат. Монографія. Оформлення таблиць та малюнків. Перелік літератури. Додатки. Самоперевірка відповідності вимогам до наукових робіт.



### 3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

#### Основна

1. Баскаков А.Я., Туленков Н.В. Методология научного исследования: Учебное пособие. – К.: МАУП, 2004. – 216 с.
2. Білуха М.Т. Основи наукових досліджень: Підручник. – К.: Вища школа, 1997. – 271 с.
3. Гарасим П. Методологія та методика економічних досліджень: Навчальний посібник. – Тернопіль: Астон, 2006. – 414 с.
4. Єріна А.М., Захожай В.Б., Єрін Д.Л. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с.
5. Ковальчук В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: ВД Професіонал, 2005. – 240 с.
6. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2003. – 192 с.
7. Мочерний С.В. Методологія економічного дослідження. – Львів: Світ, 2001. – 416 с.
8. Наринян А.Р., Поздеев В.А. Основы научных исследований: Учебное пособ. – К.: Изд-во Европ. ун-та, 2002. – 110 с.
9. Пілюшенко В. Наукове дослідження. Організація, методологія: Навчальний посібник. – К.: Лібра, 2004. – 344 с.
10. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: Навч. посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 244 с.
11. Філіпенко А. Основи наукових досліджень: Конспект лекцій. – К.: Акдемвидав, 2005. – 208 с.
12. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Видавничий Дім „Слово”, 2004. – 240 с.

#### Допоміжна

13. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания. М., 1977.
14. Бейтсон Г. Экология разума. М. 2000 г.
15. Волков Ю.Г. Как написать диплом, курсовую, реферат. Серия «50 способов». Ростов-н/Д : Феникс, 2004.
16. Воротін Л., Воротін В., Буткевич С. Кандидатська дисертація: методика написання та захисту: Посібник для аспірантів і здобувачів наукового ступеня: – К. : Вид-во Європ. Ун-ту, 2003.
17. Довідник здобувача наукового ступеня. Збірник нормативних документів та інформаційних матеріалів з питань атестації наукових кадрів вищої кваліфікації / Упорядник Ю. І. Цеков. – К.: Редакція “Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України”, 2000. – 64 с.
18. Корнилова Т. В. Оформление дипломных работ по психологии: Методические указания. – М., 1999. – 26 с.

19. Кузин Ф.А. Магистерская диссертация. Методика написания, правила оформления порядок защиты. – М.: «Ось-89», 1998.
20. Морозов І.В. Структура магістерських кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і змісту захисту. – К.: Курс, 1997.
21. Осадченко І.І. Методичні вимоги щодо написання курсових робіт. – Умань: РАЦ «Софія», 2008. – 52с.
22. Основні вимоги до написання, оформлення магістерської роботи та процедури її захисту / Упорядник Н.Г. Синицина. – К.: НАДУ при Президентіві України, 2005.
23. Око Умберто. Как написать магістерську роботу. Гуманитарные науки: Учебно-методическое пособие / Пер. с ит. Е.Костюкевич. – М.: Книжный дом «Университет», 2003.
24. Солсо Р. Когнитивная психология. Либерея, 2002, 600с.
25. Татенко В. А. Психология в субъектном измерении . К., 1996.
26. Ткаченко О. М. Принципи і категорії психології. К., 1979.
27. Щедровицкий Г. П. Оргуправленческое мышление: идеология, методология, технология. – М., 2000.
28. Шульдик Г.О., Якимчук Б.А. Методичні вказівки до написання магістерських та курсових робіт. – К.: Знання, 1999. – 18 с.
29. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня: Методичні поради / автор-упорядник Л. А. Пономаренко – К.: Ред. “Бюлетеня ВАК”, 1999. – 80 с.

#### **IV. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.**

**V. Засоби діагностики успішності навчання:** поточне тестування, оцінка за участь в семінарських заняттях, оцінка за самостійно виконану роботу, контрольна робота.

## ЗМІСТ

Вступ	3
1. Мета та завдання навчальної дисципліни	4
2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни	5
3. Рекомендована література	7
4. Форма підсумкового контролю успішності навчання	8
5. Засоби діагностики успішності навчання	8

Навчально-методичне видання

**Ткалич Маріанна Григорівна**

*Програма нормативної навчальної дисципліни*

**«Методологія та організація наукових досліджень»**

Відповідальний за випуск Л.М. Завиніченко  
Комп'ютерний набір М.Г Ткалич

Підписано до друку \_\_\_\_\_. Формат 60 x 84 1/16  
Папір офсетний. Друк ротаційний трафаретний.  
Ум. друк. арк. \_\_\_\_\_. Наклад \_\_\_\_ примірників. Зам. №\_\_\_\_\_

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи  
до державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів  
видавничої продукції. Серія ДК № 1805 від 25.05.2004.

Інститут підготовки кадрів  
державної служби зайнятості України (ІПК ДСЗУ)  
03038, Київ – 38, вул. Нововокзальна 17  
Тел. / факс (044) 536-14-85